Ilsna ħżiena fuq il-pittura ta' l-arzella

minn Dr. Carmel Mallia

D. Litt, ND,BA Hons (Lond), Lic. Esperanto, DFH&HC (Paris)

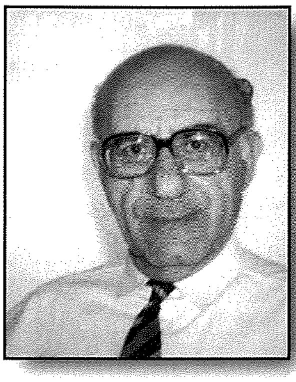

Mgħotti bit-tużell, ixxamplat fl-arzella tal-kor tal-Knisja ta' San Ġorġ ta' beltna, hemm waħda mill-isbaħ pitturi li għoġbu jħallilna l-pittur Ġużeppi Calì (1846-1930): l-Apoteosi ta' San Ġorġ, jew San Ġorġ fil-glorja. Calì pittirha fil-bidu tas-seklu, u nkixfet bejn wieħed u ieħor fil-bidu ta' Diċembru ta' l-1905 jiġifieri 95 sena ilu meta l-pittur kellu 59 sena jew 25 sena qabel miet.

Dan sirt nafu b'kumbinazzjoni jien u nqalleb il-gazzetta *Malta*[1] fejn, f'nota ċkejkna jingħad li fir-rivista l-oħra *Malta Letteraria*[2], rivista tas-soċjetà La Giovine Malta, miktuba bit-Taljan, hemm artiklu fuq il-pittura l-ġdida ta' l-arzella tal-kor tal-knisja ta' San Ġorġ ta' beltna.

Issa jekk wieħed jifli sewwa din il-pittura jinduna x'armonija fiha, x'bilanċ fiha, x'kuluri li jgħaxxqu għandha. F'kelma waħda, pittura mill-isbaħ kif kien jaf ipitter Calì, jgħidu x'jgħidu l-kritiċi li qatt m'għandhom ħajta f'ilsienhom, ikollhom u ma jkollhomx raġun, għalkemm jidhrilhom li dejjem għandhom raġun.

L-artikolista li qed niċċita isfel, li jidher li jaf xi jgħid, jistqarr li din l-opra tista' tħabbatha sew ma' l-aħjar xogħlijiet *dell'Umbriana Scuola,* u jiġbor kollox f'sentenza waħda imma li tfisser ħafna: *Eccelente e gaio è il colorito* (il-kuluri, eċċelenti u ħajja). U mbagħad jgħaddi biex isemmi s-serafini li *l'angelico di Fiesole non ne saprebbe far migliori* (l-anġeliku ta' Fiosole – jiġifieri l-pittur Dumnikan Fra Angelico: c.1400-1455: nota tiegħi – ma kienx ipitter aħjar minnu).

Imma ħej fid-dinja tibqa' kwiet sakemm iħalluk in-nies. Kull artist ikollu l-għedewwa tiegħu, ħafna drabi bla ma jkun jaf. Ukoll f'dal-każ, kien hemm min taqtaq kontra. Kien hemm min qal li l-kuluri wżati kienu se jinżgħu f'qasir żmien u jitilfu *il pristino splendore.* Il-ħmerija hi li ma qalx jekk dan l-għidut kienx ġej minn xi qriema jew minn xi ħadd barra Ħal Qormi. Fl-aħħar mill-aħħar, dawn in-nies li lesti jmaqdru ssibhom kullimkien. L-aħjar ħaġa li wieħed jagħmel ma' dawn hu bħalma kien qal Dante fid-Divina Commedia tiegħu: *non ragioniam di lor* (inħalluhom jgħidu). Is-sabiħ jibqa' dejjem sabiħ, jgħidu x'jgħidu, imaqdru kemm imaqdru. Fil-fatt l-artikolista hekk għamel ukoll: *Più stupide asserzione di questa non può darsi* (ma jistax ikun hemm stqarrija aktar baħnana minn din). Ikompli li, qabel, l-istess pittur kien ġa ħalla xogħlijiet tiegħu fil-

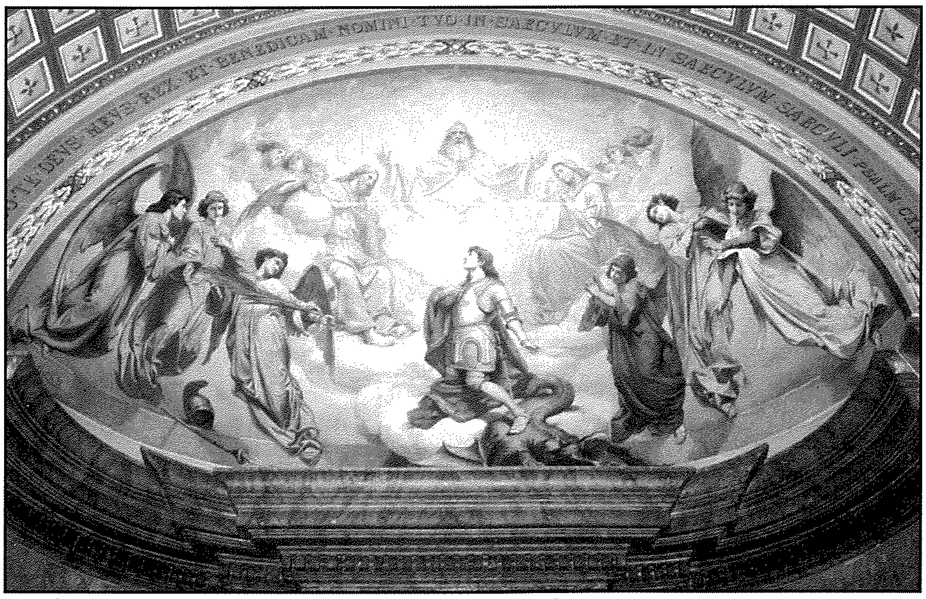

San Ġorġ fil-glorja minn Giuseppe Calì. Parroċċa San Ġorġ, Qormi

parroċċa ta' Ħal Lija. U jien inżid ngħid li f'April tas-sena ta' wara, jiġifieri fl-1906, inkixef fil-kor tal-parroċċa ta' Ħal Balzan xogħol ieħor tal-Calì.[3] Dan ifisser li x-xogħol ta' dal-pittur kien qed jingħoġob.

Illum ukoll issib min jgħidlek li dil-pittura tal-Calì f'Ħal Qormi ma tistax titqies fost l-aħjar xogħol tal-pittur.[4] Imma bħalma ġa għidt, kull kritika hi soġġettiva. Wieħed jgħid mod, l-għada jiġi ieħor u jgħid mod ieħor. Jien nirrispetta kull kritika, imma mhux bilfors noqgħod għaliha, għax mitt bniedem mitt fehma.

Lura għall-artikolista tal-*Malta Letteraria.* Ma nafx għaliex, flok ma ffirma b'ismu ġab biss R.S.O. Min jaf għaliex, hux? X'ried jaħbi? Insomma fuq dil-pittura qal tiegħu wkoll. Qal li jista' jkun li, billi l-pittura saret fuq il-ġebla, jekk il-ġebla hi ta' kwalità inferjuri, il-pittura jista' jkollha *delle scrostature* (titqarqaċ). Biss fl-aħħar ta' l-artiklu xorta jifraħ lill-Calì: is-sbuħija tax-xogħol tiegħu tisboq bil-wisq aktar it-tifħir umli li seta' jagħtih.

Barra l-pitturi antiki li hemm fl-Arċipretali tagħna, li trid tivvalutahom apparti għall-preġju tagħhom, għax antiki, il-pittura ta' l-arzella tal-kor hi l-aħjar biċċa xogħol fil-knisja kollha, impittra minn wieħed mill-aqwa pitturi li qatt kellna Malta, Ġużeppi Calì. Hu dnub li hi mgħottija bit-tużell li naħseb li mingħajru l-kor ikun isbaħ u jieħu dimensjoni akbar, barra li jista' jkun apprezzat aktar minn kulħadd. X'inhu l-aħjar, it-tużell jew il-faċċata tal-kor bis-sbuħija kollha tagħha, u bil-kritika kollha li kienet qalgħet minn xi ilsna ħżiena fl-1905?

Referenzi

1 Malta: 19.1.1906
2 Malta Letteraria: *Lavori d'arte nella Parrocchiale di Casal Curmi,* iffirmat R.S.O.. Fascicolo 20, Diċ. 1905 pp.381,382.
3 Malta: 7 ta' April 1906.
4 "Il-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ Hal Qormi, Ed. Joseph F. Grima: "Xoghlijiet u Artiġjanat fil-Knisja ta' San Ġorġ', Mario Buhagiar (illum Dr.), p. 67.

Colors 2000

Pinto Junction 2, Qormi
(Near Anici Band Club)

The place where you can find any type of fashion wear.

• Casual Wear • Evening Wear
• Underwear • Fashion Jewellery

So come and visit us and on presentation of this advert you are given a 10% discount.

See you.